HELSINGIN
YLIOPISTON
KIRJASTO

Suom. kaunok. l.

SANTERI ALKIO

URSULA-MUORIN TARINOITA

URSULA-MUORIN TARINOITA

I

SANTERI ALKIO

URSULA-MUORIN TARINOITA

I

PORVOO
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA 1924

ALUKSI HIEMAN URSULA-MUORISTA.

Kun Ursula-muori käveli kylän kujilla, hymyilivät ihmiset ystävällisesti. Jos jotkut sattuivat hänet nähdessään riitelemään, nielaisivat he jo puoliksi lentovalmiin pahan sanan, katsoivat alas häpeissään ja lakkasivat riitelemästä. Kun hän tuli tupaan, oli heti kaikilla hyvä olla, vaikka juuri äsken oli yhtä ahdistanut yhdeltä, toista toiselta puolelta ja siitä oli sukeutunut kihnutusta, pahaa sopua ja riitaa synnyttävää myrryistä mielialaa.

Hän, tämä kylän hyvä henki oli kaunis vanha muori. Hänen hiuksensa olivat vielä tuuheat ja pitkät, vaikka ihan hopeahohtoiset. Hän oli kauan aikaa pitänyt kylän lapsille pikkukoulua, niin kauan, että kaikki nuoremmat ja keski-ikäiset ihmiset olivat hänen opettamiaan. Eikä kenelläkään ollut hänestä yhtään pahaa muistoa. Hän oli kyläkunnan äiti ja täti. Mutta sen lisäksi oli hän taitava herrain kokki, pitokokki, osasi hieman parannustaitoa, silitystä, ompelua y. m. Häntä tarvitsi jokainen ja hän oli kaikille avulias. Monta monituista kertaa, kun ihmiset olivat saaneet hänen hyvyyttään ja apuaan kokea, sanoivat he toisilleen, että tuo Ursula-muori on

kylälle paljon tärkeämpi kuin pappi tahi tohtori. Ne tarkoittivat sitä, että hän oli vähän kumpaakin.

Ursula-muori itse ei vain ottanut tätä asemaansa huomatakseen. Hän vaelsi hymyilevänä, tarpeen vaatiessa nuhtelevana ja opettavana mökistä taloon ja talosta mökkiin ja oli kaikkialla niin kuin yksi heistä.

Hänen tupansa oli mäenrinteessä auringon puolella. Se oli punaiseksi maalattu ja sen ikkunapielet valkoisiksi. Toisella ikkunalla oli aina verenpisara ja toisella pelargoonia. Tuvan seinämällä oli pari kapanalaa peruna- ja puutarhamaata, josta jokainen kivenkolo oli hyödyksi tai huviksi käytetty. Tuvassa oli järjestys hieman herrastapaan, siellä oli somaa ja mukavaa. Silloin kun oli koulu, täytti pari pitkää pöytää keskilattian ja niiden pöytien ympärillä vekarat ja mukulat saivat talvikausina puhkaista iinsilmää. Mutta Ursula-muorin pöytä, kukkapöytä, nurkkahylly ja ylälautanen olivat ehdottomasti rauhoitetut. Muuten sai kyllä välitunneilla nauraa, huutaa ja mekastaakin, kun ei vain rukkia säretty eikä kaadettu pannua takalla eikä vesisaavia ovenpielessä, ei tapeltu eikä laskettu julkisuuteen rumia sanoja. Poika-vekarat kuitenkin mieluimmin mellastivatkin ulkona. Ne junkkarit olivat yleensä itsestään hieman epävarmoja, milloin nuhteenalainen sana pääsee suusta, milloin pannu kaatuu, milloin lakki lentää vesisaaviin tai muuta — niin että ulkona voi välttää Ursula-muorin aina valvovaa silmää ja laskea hieman valloilleen sitä oikeata poikajunkkari-

riemua. Sinnepä ne menivät tyttölapsukaisetkin kirkumaan ja telmimään, pälyäkseen aina hienolla levottomuudella verenpisara-ikkunaan. Kun tultiin takaisin tunnille, hätyytteli yhden ja toisen pienen syntisen arkaa omaatuntoa kaarteleva ja hätäinen itsetutkistelu, oliko tullut rikottua Ursula-muorin pyhiä käskyjä ja kieltoja, vai saattoiko antaa kirkkaitten silmäin loisteen kohdata lähdekirkkaina Ursula-muorin ihmeellisen silmän, joka lempeästi vaelsi yli meluten palaavan joukon. Ken sen katseen sai ja siten tilitti vilpittömästi pienen sydämensä salat, hänelle oli uusi lukutunti uusi riemuhetki. Sillä hänen ja Ursula-muorin välit olivat kirkkaat kuin keväisen poutapäivän aamu.

Ursula-muorilla oli tapana joka päivä kertoa oppilailleen joku satu tai tarina. Nämä tarinahetket olivatkin muodostuneet koulun varsinaiseksi vetovoimaksi. Koulussa keskittyi päivätyön suurin mielenkiinto tarinatunnin ympärille. Kyläläistenkin kiintymys oli näihin niin suuri, että entiset oppilaat ja muutkin pyrkivät päästä tarinatunnille kouluun kesken arkikiireiden. Mutta siitä täytyi Ursula-muorin tehdä lyhyeen loppu. Se häiritsi koulua muutenkin, mutta varsinkin koska tila oli joka tapauksessa liian ahdas. Muori tunsi sitäpaitsi tarinakykynsä himmenevän, kun kuulemaan tuli muita kuin oppilaita. Vain lasten kesken toimi luova mielikuvitus. Kun muori katseli ympärilleen kymmeniin lapsensilmiin, joissa odottava mielikuvitus jo jännittyneenä eli mukana, loi se eloa hänen omaan sie-

luunsa. Siellä alkoi elää satu, saada hahmoviivoja, muotoja, tarkoitusperiä, hauskuusvivahduksia, jännitysaiheita. Silloin jo silmä oli kiintynyt sukankutimeen, aivan kuin olisi siinä kudinta kehittäessään nähnyt edessään salaperäisen satumaailman. Lapset tunsivat tuon tuijotuksen ja vaikenivat silloin salaperäiseen odotukseen. Kesti kotvanen hiljaisuutta. Ursula-muori nostaa katseensa kuin uneksien, sisäinen hymynhohde taikka tuskantunne heijastaa vavahtelevilta huulilta ja kauniista silmistä.

— Martta, saattoi hän kuiskata lähimmälle tytölle, joka jännitykseen vaipuneena odottavin silmin tähysi hänen jokaista elettään, — Martta, eikö sinulla ole nenäliinaa, katsohan. Ja Ville samoin — älä hihaasi, etkö sinä lapsikulta nyt muista! — Älkää naurako, sama vahinko tulee kyllä kelle sattuu. — Mitä te tyrkitte siellä, Ellu ja Paavo! Olkaahan hiljaa nyt, minä kerron . . .

Ja niin hän tavallisesti alkoi.

Ulriika-muorin menneisyys oli salaperäisyyden verhoon käärittynä. Hän oli ilmestynyt pitäjään kerran muutaman papin sisäkkönä. Kerrottiin, että hän oli leski. Jotkut tiesivät, että mies oli ollut korkea sotaherra, toiset että se oli ollut lukkari, mutta yleinen tieto oli, että kuolema sille miehelle oli tullut väkijuomien kautta. Rikkaan hänen myös luultiin olleen, mutta se mies oli pannut kaikki menemään. Jotkut uskoivat sellaistakin tarinaa, että Ursula olisi ollut jossakin Laatokanmeren luostarissa, mutta iskenyt silmänsä siellä käyneeseen upseeriin,

joka taas puolestaan näki hänet. Ja niin piti siitä kehittyneen rakkausseikkailu, joka vei luostarista vapauteen, naimisiin — ja sitten niihin kärsimyksiin, jotka seurasivat miehen juopottelusta, köyhtymisestä y. m.

Miten liekin, Ursula-muorin koko elämä osoitti nyt, että hän oli löytänyt tehtävän, joka viihdytti häntä. Kärsimykset, joita varmaan oli ollut, olivat nyt eletyt ja voitetut. Ne levisivät muistojen laajaa taustaa vasten, antaen väriä, mutta hän itse, voittajana, eli nyt kyläkunnan hyvänä henkenä, ei niin paljon itsetietoisena kuin itsetuntevana. Tarinatunnit lasten kera olivat muodostuneet luovan taidenautinnon riemuhetkiksi hänelle ja lapsille. Eikä hän kaivannut mitään muuta. Kyläläiset toivat puita talvella, emännät tahtoivat kukin lahjoittaa aina jotakin — hänelle, vaikka toisille köyhille saattoivat olla hyvinkin kovia.

Hänen kertomustensa määrä oli legio. Kuka olisi ne muistiinkirjoittanut, säilyttänyt sanakäänteet, muoto- ja ajatusvivahdukset, sepä miekkonen olisi tehnyt suurtyön! Ne liikuttivat jännittyneen lapsilauman mieliä ja sieluja kuin keväisten purojen lorina, tai ensimmäiset valkovuokot pälyillessään mäkirinteessä poreilevan lähteensilmän vedenkalvossa.

— — —

Oi voi teitä poika-vekarat, tytön-tylleröiset ja koulumukulat! Teitä, joilla nyt jo, aikaisin keväällä, on hommattuna variksensaappaat sääriinne, ja teitä, joiden paljas jalka ei vielä ole uskaltanut pistäytyä

kallishintaisesta nahkavarustuksestaan kapittamaan ja plynimään Suomen ihanan keväisillä kujilla ja tanhuoilla! Jos te olisitte kuulleet Ursula-tädin satuja yhdenkin talven, niin minä olen varma, että te vavahtaisitte joka kerta, kun valehtelette, että te punastuisitte joka kerta, kun kiroilette ihmisille ja eläimille, ette saattaisi tehdä pahaa, sillä te muistaisitte, että Jumala näkee jokaisen pahanteon eikä jätä sitä jollain tavoin rankaisematta. Jos te olisitte kuulleet Ursula-muorin kertomukset viinanväen tuhotöistä ja alkoholikuninkaan merkillisistä retkistä, niin teissä, pojat ja tytöt, heräisi varmaan sankarimieli lähteä sotaan tätä ihmiskunnan elämää väijyvää kuningasta ja hänen väkeänsä vastaan.

Mutta minkäpä sille tekee, kun ette ole olleet niin onnellisia.

Senpä vuoksi koetan nyt korvata sitä pelastaakseni Ursula-muorin tarinoista, mikä pelastettavissa on. En kykene niitä kertomaan niinkuin hän. Mutta ettehän minua siitä moiti, jos teen sen niin kuin osaan. Antakaa oman, elinvoimaisen mielikuvituksenne toimia mukana, niin varmaan saatte jotakin siitä pääasiasta, mitä Ursula-muori tarinainsa kautta tahtoi istuttaa lasten mieliin.

KUINKA HEIMORUHTINAS JA NEEKERI-KOKKI JOUTUIVAT KUNINGAS ALKOHOLIN UHREIKSI.

— Ja nyt, sanoi Ursula-muori, kerron teille siitä kuuluisasta kuningas Alkoholista, joka nykyään on maailman mahtavin valtias.

Hän kaivoi sukkapuikolla hieman korvaansa ja jatkoi sitten:

Kauan, kauan sitten oli maailmassa sellainen aikakausi, jolloin ihmisillä ei ollut mitään tietoa kuningas Alkoholista ja hänen väestään. Se oli niin kaukana muinaisuudessa, ettei silloin vielä kirjoitettu vuosilukujakaan. Ihmiset olivat sellaisessa alkuperäisen viattomuuden tilassa, että ne söivät viinimarjat, omenat, päärynät y. m. hedelmät ihan sellaisina, millaisiksi hyvä Jumala oli ne kasvattanut, pistelivät kädestä suuhun.

Mutta sitten kerran sattui niin, että muutaman itämaalaisen heimoruhtinaan kokki oli unohtanut viinimarjamehua saviruukkuun, joka säilyi jossakin nurkassa piilossa kauan aikaa. Eräänä kauniina kesäisenä päivänä, kun ruhtinas itse oli lammaskarjaa kaitsemassa renkiensä kanssa, teki kokki

arvatenkin suursiivousta ruhtinaallisilla teltoilla. Ainakin hän oli aivan yksin kotona. Ruhtinaan perhe oli tainnut lähteä huviretkelle pyydystelemään simpukoita läheisen meren rannalta. He olivat kaikki ilkosen alasti, mutta he eivät vielä silloin ollenkaan tietäneet, ettei se ole sopivaa. Kun ruhtinaan pojat ja tyttäret polskuttivat vedessä, makaili ruhtinatar rannikon hiekalla valmiina juoksemaan apuun, jos joku korkeista prinsseistä ja prinsessoista näyttäisi vaaraan joutuvan. Niillä oli siellä hyvin hauskaa, niin että he eivät aina muistaneet tulla kotiin ennenkuin paimenretkiltä palaava ruhtinaallinen paimen lähetti apumiehensä hakemaan. Joskus meni hän itsekin.

Se oli arvatenkin tällainen päivä, jolloin ruhtinaan kokki päätti tehdä teltoilla suursiivouksen. Hän oli roteva musta mies-neekeri, tukka kiiltävän musta, kähärä kuin Siperiankakun nahka, silmät ja hampaat valkoiset ja huulet punaiset. Hän, tämä neekerikokki, oli oikein sukunsa valio!

Tehdessään nyt suursiivousta, etsiessään teltasta kaikenlaista roskaa esiin kantaaksensa ulos, tapasi hän erään taljavaraston alta saviruukun, jonka sisässä olevan nesteen hän heti tunsi viinimarjamehuksi. Kun päivä oli lämmin ja ahkera puuhaileminen hiotti, päätti neekeri kantaa ruukun teltanovelle päivänvaloon tutkiakseen, oliko siellä rikkoja ja tomua. Viinimehun pinnalle oli muodostunut paksu kuori. Kokki puhkaisi sen ja kääri siihen laskeutuneine tomuineen tarkoin pois. Siellä oli alla

kirkasta, kimeltelevää viiniä. Kun oli niin lämmin ja lisäksi vaivasi suuri uteliaisuus, etsi kokki käsiinsä pikarin ja maistoi.

Mies ei ollut ikinä maistanut mitään sellaista. Suu meni väärään, maku oli hapan ja pureva. Aivan toista kuin tavallisen viinin maku. Kokki aikoi ensin heittää pois puolen pikarillista. Mutta yht'äkkiä tunsi hän haluavansa kallistaa pohjaan. Hän oli jo ollut aikeissa kaataa ruukun tyhjäksi maahan. Mutta kun suu ehti tottua äskeiseen makuun, muuttui mieli. Eikä kokki ehtinyt ruukkua vielä nostaa takaisin pois teltanovelta, kun otti jo toisen ja kolmannen ryypyn.

Näin hän ryyppäsi ja ryyppäsi, se paimentolaisruhtinaan neekerikokki. Pian alkoi hän tuntea kummallista huminaa päässään. Joskus hän luuli, että siellä surisi ampiaispesä, ja hän suuttui kauheasti. Mutta sitten se muuttuikin yht'äkkiä ja päässä oli pauhaavinaan mahtava koski. Kokki pysähdytti hetkeksi ampiaisvihansa ja kuunteli kosken pauhua. Leveä neekerisuu meni nauruun, sillä kosken partaalla tuuheassa viidakossa liverteli satakieli. Mutta tuskin oli valkea hammasrivi ehtinyt koko loistossaan asentoon punaisten huulten vetäytyessä syrjään, kun joku seppä iski moukarillaan hänen päässään ja särki neekerin lapsuusmuistot. Hän oli näet syntynyt kosken partaalla. Mies raivostui ja löi omaa päätänsä. Siitä kiukku yhä kasvoi, niin että jo rupesi pelkäämään omaa vihaansa, juoksi ympäri teltan ulkona ja sisässä, itki ja nauroi, lauloi, huusi ja kuiskaili.

Suursiivousta ei hän enää muistanut. Juostes saan ja ryömiessään vuorotellen, sattui hän mukavasti erään palmupuun siimekseen ja jäi siihen tuntien yht'äkkiä autuaallista hyvinvoinnin ja raukeuden tunnetta. Ei muistanut mitään maallisia huolia. Mielikuvitus liikkui taivaan avaruuksista toisiin, ilosta iloon. Yh'täkkiä palasi se jokapäiväisyyteen. Muisti paimenruhtinaan, miten monta paistia hän sille oli paistanut, miten monta muuta palvelusta tehnyt ja usein saanut selkäänsä paimensauvasta aivan kuin pahantekijä. Mieli alkoi myrtyä, viha nousta, hammas purra. Eikä viipynyt kauan, kun hän jo luuli olevansakin itse paimenruhtinas. Mieli kävi uudelleen iloisempaan vireeseen. Neekeri kompuroi takaisin telttaan, ruhtinaan vaatevarastoon, ja puki päällensä komean paimenkauhtanan. Näin puettuna hän konttasi heimoruhtinaan valtaistuimelle ja rupesi hallitsemaan valtakuntaa. Tämän teki kokki siten, että huusi suurella äänellä. Mies ajatteli, että alamaisten ensimmäinen tehtävä on pelätä. Mylvittyään aikansa ja kuunneltuaan oudostellen ja ihmetellen omaa ääntänsä, hän vihdoin oli sen tuntevinaan. Sehän oli kirjavan härän tuttu ääni! Keksittyään tämän hän mylvi yhä tottuneemmin härän äänellä ja oli hallitsevinaan ruhtinaallisesti valtakuntaa.

— — —

Kun heimoruhtinas itse saapui illalla kotiin paimenesta, löysi hän kokkinsa valtaistuimelta sikeässä unessa nukkumasta, ruhtinaallinen paimenkaapu pääl-

lään. Ruhtinas luonnollisesti suuttui hirmuisesti sellaisesta häpeämättömyydestä, että neekerikokki panee päällensä hänen ruhtinaallisen paimenkauhtanansa, istuu hänen valtaistuimelleen ja nukkuu siihen. Sellaista pidettiin siihenkin aikaan jo majesteettirikoksena. Ruhtinas oli vähältä antaa jo käskyn hirttää mokoma pyhyyden häväisijä valtakunnan hirsipuuhun. Mutta hän oli kuitenkin hyväsydäminen mies, joka ei tahtonut tehdä tuomiota syytetyn nukkuessa. Senpä vuoksi sai ruhtinaan lähin passaripoika, jonka vakinaisena virkana oli onkia pienet karitsat ylös vesipuroista, — hän sai käskyn herättää kuorsaavan kokin tekemään tiliä elämästään. Ruhtinas itse asettui juhlalliseen asentoon, kädet ristissä rinnalla vastapäätä nukkuvaa neekeriä.

Poika nyki ensin hihasta. Mutta nukkuva kuorsasi vain.

— Kovemmin! käski ruhtinas.

Poika tempoi aika lujasti. Mutta kokkineekeri nukkui vain.

Ruhtinas ojensi piikkisauvansa ja sen tutkaimella tutki nukkuvan palvelijansa unen syvyyttä. Siitä se vihdoin rupesi ärjähtelemään, silmiänsä raottelemaan ja mulkoilemaan. Hän ei yleensä avannut vielä silmiään, palasi vain härkätajuunsa: mylvi, ärjyi ja oli hallitsevinaan.

Ruhtinas katseli syvällä huolella ja tarkkaavaisuudella palvelijaansa, että mikä tuolle on tullut? Onko hän nähnyt jonkin ilmestyksen ollessaan

täällä yksinään, vai onko hän sairas, pahalta hengeltä riivattu vai mielenvikainen?

Vihdoin kokki, monien herättelemisyritysten ja puhuttelemisien perästä heräsi. Hänen harhailevat silmänsä pysähtyivät kauhunilmeisinä täydeltä terältään tuijottamaan ruhtinaan silmiin, jotka tutkien lävistivät häntä. Ruhtinaan ympärillä seisoi loistava seurue paimenia ja alapaimenia uteliaina tuijottaen kokkiin.

Neekerin taju alkoi vihdoin toimia. Hän syöksähti kauhuissaan ylös valtaistuimelta, heitti siihen ruhtinaallisen paimenkaavun ja lankesi heimoruhtinaan eteen polvilleen armoa anoen. Hänen käskettiin nousta selittämään, mitä oli tapahtunut. Heimoruhtinas istui valtaistuimelleen sitä kuulemaan. Mutta neekerin päässä oli nyt kauhea pohmelo. Siellä takoi ja nakutti, näversi ja sahasi, ja mies tuijotti epätoivoisena ruhtinaaseen aivan kuin kysyen, että onko hän hullu vai järjissään, kuollut vai elävä? Vihdoin viittasi hän ruukkuun. Se otettiin nyt heimoruhtinaallisen tutkimuksen alaiseksi. Viini oli ihanaa nähdä ja sen haju oli koko päivän paimenessa olleen ruhtinaan sieramissa kovin houkutteleva ja hyvä.

Heimoruhtinaalle tuotiin pikari ja hän otti ryypyn. Hänenkin suunsa meni ensin väärään, sillä maku oli hieman hapan ja sitten pureva, niin että ainaiseen käymättömään rypälemehuun tottunut suu oudosteli. Mutta kun ensivaikutelma oli ohi, sanoi ruhtinas lähimmälle palvelijalleen:

— Annapa toinenkin pikarillinen!

Paimenten esikunta seisoi ympärillä haistellen ja himoitsevin silmin seuraten heimoruhtinaallista tutkimusta.

Kun näin oli kotvan aikaa maisteltu, alkoi ruhtinasta laulattaa. Samalla hän käski jakaa ihmeellistä viiniä läsnäoleville paimenylimyksille. Kaikki ilman yhtään poikkeusta, maistoivat ensin ja joivat sitten, tulivat puheliaiksi myöhemmin suuriäänisiksi, haastoivat riitaa, syleilivät toisiaan ja olivat aivan kuin mielenvikaisia. Kokkikin pääsi uudestaan mukaan, sai pohmelonsa pois ajetuksi ja nousi uudelleen äskeisten hallitusmuistojen mahtavaan tunnelmaan. Kun heimoruhtinas juuri piti puhetta omasta korkeasta arvostaan, silloin alkoi kokki taasen mylviä niinkuin härkä. Hetkisen oli vaikea tietää, kumpi näistä herroista oli hallitseva heimoruhtinas, niin vahvasti he kilpaa huusivat. Se oli heidän mielestään uljain hallitsijan vallan ja voiman näyte.

Tähän meluun tuli nyt ruhtinatar lapsineen päiväkunnalta meren rannalta. Kun hän näki koko hovipiirin esiintyvän arveluttavassa määrässä kummallisesti, ajatteli hän ensinnä pitää pienen kotiripin ja ajaa seurueen pois teltasta. Mutta järkevänä naisena hän heti huomasi, että miesten sisässä mellasti nyt joku daimoni, paha henkiolento, joten oli pelottavaa ryhtyä käyttämään valtaansa sen suhteen. Hän havaitsi, että ne yhä ryyppivät viiniruukusta, ja arvasi, että villihenki oli asustanut tuossa vanhassa

ruukussa piilossa ja nyt pujahtanut sieltä ruhtinaaseen ja muuhun hoviseuraan.

Murheellisin mielin aikoi hän jo lapsineen mennä etsimään yösijaa naapurien rauhallisista teltoista, mutta silloin keksi heimoruhtinas hänet ja rupesi kauheasti torumaan siitä, että ruhtinatar oli ollut koko pitkän päivän meren rannalla paistattamassa päivää, ja kun hän, heimoruhtinas, tulee kotiin, täällä kokki, hänen kauhtanaansa kääriytyneenä, istuu valtaistuimella ja luulee hallitsevansa valtakuntaa! Ruhtinatar ei ollut kotiriitoihin siltä taholta tottunut. Hän rupesi itkemään ja sanoi nyt, että tuossa ruukussa oli varmaan asunut pahahenki, joka nyt oli mennyt hyvän ruhtinaan ja hänen palvelijainsa sisään. Mutta siitä ruhtinas suuttui vielä enemmän ja rupesi puhumaan avioerosta. Siitä ruhtinatar heti pelästyi, sillä aviositeet olivat siihen aikaan ruhtinasmiesten oman käden varassa. Ne saattoivat niitä mielinmäärin solmia ja purkaa. Ruhtinatar aikoi taas pujahtaa lapsineen naapuristoon piiloon. Mutta heimoruhtinas huusi häntä kovalla äänellä telttaansa ja vaati hänet lapsineen valtaistuimensa eteen. Vapiseva äiti oli pakotettu tottelemaan. Hän näki siinä viisaan ja ikihyvän heimoruhtinaallisen herransa nyt melkein tuntemattomaksi muuttuneena ja kauhistuttavana. Heimoruhtinaan silmät paloivat kuin kekäleet ja näyttivät yrittävän pullistua ulos kuopistaan. Tummankeltainen naama oli paksussa hiessä, suu levennyt ja vääntynyt toiselle korvalle, ja sieltä valui jotakin. Toisinaan hän mökötti kuin

kirjava pässi silloin kun se aikoo pökätä, toisinaan yritti matkia jompaakumpaa, kokkia tai härkää, ja nauroi. Se nauru oli aivan kuin hullun naurua. Ja ympärillä melusi, toraili ja tappeli heimokunnan ylhäisimpiä ja vanhimpia kunniamiehiä — kaikki yhdessä sohussa neekerikokin kanssa.

Heimoruhtinattaren polvet vapisivat. Hän näki kauhun ilmeen lastensa silmissä. Vilahtaen vaelsi koko eletty ihana, onnellinen aikakausi heimoruhtinattaren muistelevan mielikuvituksen läpi. Olihan tässä eletty onnesta rikasta avioelämää. Tähänkö se nyt pirstoutuikin? kysyi hän itseltään. Muuta ei voinut ajatellakaan kuin sitä, että tuohon viiniruukkuun oli asettunut asumaan joku ilkeä pahahenki, joka nyt oli saanut tilaisuuden pujahtaa koko heimoruhtinaallisen seurueen sisään. Eikä koko heimossa ollut yhtään tietäjää, ei ainoatakaan poppamiestä, ei ainakaan hänen tunteakseen, joka olisi niin väkevä, että voisi heimoruhtinaasta ja hänen lähimmistään ajaa ulos pahojahenkiä.

Heimoruhtinatar itki katkerasti onnensa raunioilla.

Aamulla kun juopuneet hoviherrat alkoivat herätä, havaitsi heimoruhtinatar kohta, että ne olivat kovin hiljaisia ja totisia. Kaikki näyttivät nyt riivauksestaan vapautuneen, mutta valittivat kovaa päänkipua. Itse heimoruhtinas ei tahtonut päästä ollenkaan ylös. Kaikki puhelivat suuresti ihmetellen ja ihaillen eilisillasta ja viinistä, joka oli tuottanut niin ihania hetkiä.

— Ihaniako? kysyi heimoruhtinatar arkana ja ihmeissään.

— Ihania, ihania! huusivat kaikki miehet, heimoruhtinaasta neekerikokkiin asti.

Heimoruhtinatar rohkeni muistuttaa, että herrat olivat eilen kaikki olleet aivan kuin pahalta hengeltä riivatuita, mylvineet ja mäkättäneet, riidelleet ja tapelleet, olleet hullun-iloisia ja itkeneet. Se oli ollut aivan kauheata sivultakatsojasta, joka ei ollut samalla lailla riivattu.

Mutta ei yksikään uskonut heimoruhtinattaren arvokasta sanaa. Seurue mutisi vain huuliinsa vastaväitteet, mutta heimoruhtinas itse sanoi hyväntahtoisesti hymyillen saatuaan uuden ryypyn pohmeloonsa:

— Heimoruhtinattareni on nukkunut huonosti ja nähnyt pahoja unia. Meillä oli eilen ihana päivä, Ja me elettiin niin siististi ja säädyllisesti.

— Aivan niin! huusivat apupaimenet, silmät killillään ja antoivat täyttää taasen pikareitaan.

— Heimoruhtinattareni, sanoi heimoruhtinas, antakaa minun täyttää kultapikarinne tällä jumalaisella juomalla.

Heimoruhtinatar oli myöskin tottunut hallitsemaan. Hän suoristi kauniin, tummanruskean vartalonsa ja silmät tulista oikeudentuntoa hehkuen sanoi lujasti ja arvokkaasti:

— Heimoruhtinas, minun herrani. Minä olen elänyt teidän kodissanne monta onnellista vuotta. Mutta eilen illalla tunsin tässä lapsineni seisovani

onnemme raunioilla. Tuo juoma, jota te ja ystävänne nyt juotte, herrani, ja jota te sanotte jumalaiseksi juomaksi, se on pahanhengen juoma.

Hän syöksyi polvilleen heimoruhtinaan eteen ja tuskan värittämin äänin virkkoi:

— Minä rukoilen teitä, herrani ja heimoruhtinaani, sallikaa minun kaataa tuo viini maahan. Siinä asuu pahahenki!

Mutta heimoruhtinas oli jo taasen nousuhumalassa. Nauraen nosti hän ylös jalkoihinsa polvistuneen, vapisevan puolisonsa ja silmää iskien juomatovereilleen virkkoi:

— Ruhtinatar on hieman sairas, hän on nähnyt pahaa unta. Hakekaa suurpooppi häntä hoitamaan.

Heimoruhtinatar poistui horjuvin askelin. Hänen oli vaikea ymmärtää, miten ennestään järkevä, jalo ja hellä puoliso oli yht'äkkiä tullut tuollaiseksi. Hän keräsi lapset ympärilleen ja koetti saada aikansa kulumaan leikkimällä niiden kanssa palmupuistossa, heittämällä koppia suurilla omenilla ja luumuilla.

Mutta teltasta alkoi pian uudelleen kuulua samanlaista häränmylvintää ja pässin mäkätystä kuin eilen illallakin, ja siihen sekaan aina juopponaurua ja tappelunrähäkkää.

— — —

Ursula-muorin otsalla kihoili hikipisaroita ja suusoppiin oli ilmestynyt ankara piirre. Hän pisti yhden sukkapuikon poikittain suuhunsa ja etsi kadonneen silmun.

— Oliko se sitten se kuningas Alkoholi? kysyi

Ville, kirkkaat silmät tähdäten Ursula-muorin katseisiin.

— Mikä?

— Se heimoruhtinas.

Lapsiparven jännitys oli huipussaan. Kysyiköhän tuo Ville nyt oikein tyhmästi, vai viisaastiko?

— Ei, vastasi muori, kuningas Alkoholi oli viinissä, jota ne joivat. Se oli sitä myrkkyä, joka juovuttaa ihmisen.

— Viinanmyrkkyä! kuiskasi Martta.

— Niin lapsi, nyökkäsi Ursula-muori.

— Se joka teki pahalta riivatuksi! huusi Liisa pöydän toisesta päästä.

— Juuri niin, lapsi!

— Onko se pontikassakin ja pirtussa? kysyi Paavo kurottaen epäillen päätään rivistä.

— Pontikassa ja konjakissa ja tentussa ja pirtussa on joka ainoassa pisarassa kuningas Alkoholi tai hänen väkensä. Heti kun pisarakin menee suuhun, levittävät ne joukkonsa vereen, levenevät koko ruumiiseen ja alkavat juovuttaa ja myrkyttää, selitti Ursula-muori.

Lapset kuuntelivat hiljaisina ja merkillisen tarkkaavaisina. Kun Ursula-muori oli lopettanut, katkaisi äänettömyyden pieni Eero, joka tolkussaan ja miettivän näköisenä kysyi:

— Onko se sellainen jo-ka pi-sa-ra-ssa pontikassakin?

— Mikä? Kuningas Alkoholiko?

— Niin, se . . . se pahahenki?

Ursula-muori laski kutimen syliinsä ja katsoi lasta silmiin, virkkaen:

— Etkö sinä ole nähnyt minkälaiseksi ihmiset tulevat, kun ryyppäävät pontikkaa ja pirtua?

— Juovuksiin, juovuksiin! — Etkö sinä ole nähnyt? — Tottahan tuo nyt on nähty! — Juovuksiin tulee pontikasta ja pirtusta niin kuin käki! — Ja pirultariivatuksi!

— So so, suhditti Ursula-muori lasten innostunutta selviytymispurkausta. — Nyt lopetetaan tällä kertaa, saatte mennä ulos. Mutta älkää puhuko rumia, älkääkä tehkö pahaa toisillenne.

Ursula-muorin varoitukset häipyivät lapsilauman iloiseen hälinään, joka purkautui kapeasta mökinovesta jäyhään, vakaiseen talvipakkaseen kuin kiuru, joka maaliskuulla saapuu livertämään pohjolan hangille auringonlämpöä, keväänsuloa, kesää.

PIENEN HANNUN ENSI TAISTELU:

Ursula-muori kertoi:

Olipa kerran hyvin pikkuinen ja hauska poikanen, jonka nimi oli Hannu. Pikku Hannu oli taapertanut isänsä jäljessä tallissa, pellolla ja riihessä toiselta vuodeltaan alkaen. Ja äitinsä hameenhelmassa kiikkuen aitassa, navetassa, saunassa, missä milloinkin. Hannu oli kaunis lapsi. Isä ja äiti huoltivat häntä kuin silmäterää. Hannu tottui luottamaan molempiin niin ehdottomasti, ettei lapsukaisen puhtaassa sielussa ollut ainoatakaan pilvenhäivää, joka olisi tätä luottamusta hälventänyt.

Hannu oli terävä lapsi. Hänen havaintokykynsä kehittyi aivan nuorena. Varsinkin isä oli siitä mielissään, sanoi usein, ettei hän ollut milloinkaan nähnyt niin viisasta lasta.

Poikanen halaili usein isää. Isä tahtoi niin. Hannusta se tuntui hauskalle erittäin sen vuoksi, että isä piti siitä. Hänestä oli yhtä hauskaa tuntea isän ihastuneena puristavan häntä rintaansa vasten, peittävän suuteloilla ja hyväilyillään, kuin oli istua isän käsivarrella ja halata.

Mutta kerran, kun isä tuli jostakin, otti Hannun

syliinsä ja suuteli, veti Hannu äkkiä päänsä kauaksi, työnsi pienet kätensä lujasti isän olkapäihin ja tuijotti oudostunut, kysyvä ilme silmissä isän kasvoihin. Kolmivuotias lapsi näytti samalla kauhistuneen vakavalta. Hänen tuijottavista silmistään saattoi lukea epäilevän, itseään kiusaavan kysymyksen: *onko tämä isä?*

Samalla isä hieman suuttui, työnsi lapsen kädet tukitiloiltaan, painoi väkivalloin suun suutaan vasten. Silloin Hannu parkaisi. Hän käänsi rajusti liikahtaen päänsä sivulle ja alkoi kirkua ja potkia.

— Ka, ka ... mikä sen ... anna isälle suukko!

Hannu lakkasi silmänräpäyksessä huutamasta. Työnsi kämmenensä uudelleen isän rintaan, katsoi tiukasti ja yhä kysyen silmiin. Kuka tahansa olisi saattanut lapsen ilmeessä lukea kysymyksen: Mihin isä on mennyt? Sillä myöskin isän *ääni* oli vieras, samoinkuin *hajukin* ja ... ja *silmät*.

Yhä kysyy lapsi koko olennollaan:

— Mihin isä on mennyt? Tuijottaa vieraasti isän silmiin ja suuhun. Hänen mielikuvituksensa ja järkensä koettavat yhdessä selittää kysymystä: onko tämä sittenkin isä, vai joku aivan vieras mies? Miksi se niin kauheasti lemahtelee jollekin hyvin ilkeälle ja mitkä silmätkin sillä ovat päässä?

Isä on ryypännyt ja haisee viinalle. Hannu ei ole koskaan ennen havainnut sellaista isässä, eikä hänen silmssään tuota kumman vierasta tuijotusta.

Päästyään vihdoin syleilystä pysytteli Hannu

hieman etäällä, mutta seurasi isää yhä syrjästä uteliaana ja vaieten.

Tuli sisään toinenkin mies. Se oli naapuri. Miehet menivät kamariin. Vähän ajan kuluttua kulkeutui Hannukin sinne. Sormet suussa poikanen katseli nurkasta, tuolintakaa, kun miehet ryyppäsivät ja juttelivat. Huone täyttyi vähitellen siitä hajusta, joka isän teki Hannulle niin vieraaksi.

Yht'äkkiä purskahti Hannu loukossaan hartaasti nauramaan. Se herätti molempain ryyppääjäin huomiota.

— Mikä sitä Hannua naurattaa? kyseli naapuri.

— Tule tänne Hannu, isän luo, kutsui isä.

Hannu kyyristyi tuolin taakse ja nauroi. Isä tuli ottamaan, nosti syliinsä ja vaati hyväilemään. Mutta poikanen oli omien mielikuviensa vallassa, katsoi isän silmiin ja huudahti vihdoin suurella tutunomaisella ilolla:

— Mullikka!

Ja osoitti isän silmiin.

— Mitä »mullikka»? kysyi isä oudostellen.

— Mullikka! mullikka! kirkui Hannu yhä osoittaen isän silmiä.

Poika oli isän silmissä tuntenut yht'äkkiä talon vuoden vanhan mullikan toljottavan ilmeen. Se oli lapselle vanha tuttavuus. Isä häipyi hetkiseksi syrjään, unohtui ja sijaan tuli: tuttu mullikka. Lapsi eli tässä tuttavuusmielikuvassaan, joka hänet oli kesken korpivaellustaan saavuttanut, eli niin, että unohti ympärillään kaiken muun.

— Mullikka! huusi hän uudelleen ja hilpeästi nauraen osoitti isänsä silmiin.

Nyt oli isä hämillään; ei ollut selvillä, pitikö nauraa vai suuttua. Mitä se sillä mullikallaan tarkoittaa? Tahtoneeko mennä katsomaan mullikkaa navettaan, vai?

— Mitä se Hannu siitä mullikasta? Isääkö sillä tavalla vai? utelee naapuri tuhertaen kourassaan kessupiippuaan.

— Mullikka! kiljuu Hannu ja yrittää pistää isää sormella silmään.

— Anna sille vähä viinaa, neuvoo naapuri.

Isä istuu neuvottoman näköisenä pöydänpäähän, panee Hannun polvelleen, tarjoaa pikarista, suu vääntyneessä juopon hymyssä.

— Ota... ota Hannu.

Mutta kun pikari tulee lähelle, haistaa lapsi hajun, heittäytyy inhoten takaperin, katsahtaa taasen kumman kysyvänä isän vääntyneeseen suuhun ja muljottaviin silmiin.

Isä suuttuu, hän läiskää poikaa kämmenellään, jota ei ole koskaan ennen tapahtunut, ärjäisee ja panee pikarin uudelleen pojan suun lähelle. Hannu pelästyy, silmää räpäyttämättä tuijottaa isään vieraasti, kysyvänä — iskee koko voimallaan pikariin ja parahtaa itkemään.

Pikari lensi lattiaan ja meni palasiksi.

— Hä hä hä, virnistää naapuri, onpa sillä Hannulla luontoa, hä häh.

Isä kääntää pojan polvelleen, takapuoli ylöspäin ja lyö kämmenellään niin että läiskää.

— Älä .. älä niin kovasti, suhdittaa naapuri.

— Mitäs se ... mitäs se ... tuollainen nulikka ... särkee häijynkurisuudessaan ... eikä ota kun isä tarjoaa ...

Äiti ryntää sisään. Pojan ääni ei enää kulje. Äiti korjaa hänet isän polvelta. Isä jää tuijottamaan jälkeen, kasvoilla sekaisin loukatun isänarvon ja pelonilmeet siitä, että: kävikö siinä hullusti?

Aivan kuin selvitellen ajatuksiaan ja kuunnellen, alkaako poju saada äänensä kuuluviin, hän hetkisen istui ja katsoi mököttäen oveen. Otti sitten pöydältä tyhjän kahvikupin särkyneen pikarin sijaan, kaasi siihen viinaa itselleen ja täytti naapurinkin pikarin.

— Otasta ... niitä pitää kurittaa, sanoi ja ryyppäsi.

— Kurittaapa kurittaa, vahvisti naapuri ja maistoi.

Mutta isän omantunnonvaiva kasvoi. Vaikka hän olikin vakuutettu kurituksensa välttämättömyydestä, ahdisti häntä päissäänkin kummallinen levottomuus, että kuinka se nyt oli saattanut näin perinpohjin rikkua pojun ja hänen välinsä?. Mahtoiko tulla läiskityksi liian kovasti?. Eikös se nyt saa ääntänsä kuuluviinkaan, vai ainako vain henkisalpauksissa ... Hannu-poju, pikku Hannu ...

Hän avaa oven. Näkee ensi silmänräpäyksessä lapsen tyyntyneenä ja lopen väsyneenä painamassa poskeaan äidin paljastettuun rintaan ja katsomassa

ihanalla uskonluottamuksella äidin silmiin. Mutta samassa lapsi kuulee ovennarahduksen, kääntyy, näkee isän *silmät ja suun* ja parkaisee! . . .

Äiti painaa rintaansa vasten, suhdittaa ja rauhoittaa:

— Isähän se on, lapseni!

Mutta se ei auta.

Isä tulee lähemmäksi, koskettaa hellästi pojua.

— Katso, isä se on, Hannu-poju.

Mutta Hannu kirkuu ja lyö vapaana olevalla kädellään.

Ja kun isä äidin kehoituksesta poistuu, pysäyttää lapsi taas äkkiä huutamisensa, katsoo taakseen, että menikö se, iskee katseensa kummallisen kysyvinä äidin silmiin ja kertoo:

— Itällä on mullikan tilimät ja tuu.

Lapsi ei naura ollenkaan.

Äiti ensin yrittää nauraa, mutta lapsen vakava, merkillinen, hätäytynyt katse karkottaa hymyn.

— Mitä sinä lapsi sellaisia?

— Hannu näki!

Äiti vei Hannun ulos kiinnittääkseen lapsen ajatukset muualle.

— — —

Kun Ursula-muori lopetti, odottivat lapset kysyvinä jatkoa. Hän huomasi sen.

— Tarkoitus tällä oli vain kuvata teille, miten viaton, puhdas lapsi inhoaa alkoholia. Te jokainen olette varmaan havainneet saman, minkä pikku Hannukin, että kun miehet tulevat päihinsä, niin hei-

dän silmistään ja suunsa ympäriltä katoaa älyllinen ilme. Sijaan ilmstyy sellainen puoliälyllinen, joka on ominainen eläimille. Monen juopuneen silmäys tekee hämmästyttävästi saman vaikutuksen kuin härän silmäys.

Kuningas Alkoholi ei milloinkaan näyttäydy omassa persoonassaan ennenkuin sitten, kun juoppous on jossakussa kehittynyt niin pitkälle, että juomari näkee n. s. pikku-äijiä. Mutta hänen tapansa on asettua juopottelijan ruumiiseen. Päästyään juopon vereen alkaa kuningas Alkoholi heti vaikuttaa mielialaan, ajatusjuoksuun, nauruun, lauluun, puheeseen ja anttaa kaikille järjellisestä poikkeavan luonteen. Samalla hän panee silmiin tuhman toljottavan ilmeen, laskee suun lempsalleen, panee jalat horjumaan y. m. Tällä tavoin on kuningas Alkoholi ikäänkuin vuokrannut juopon ruumiin ja sielun juopumusajaksi, hallitakseen sitä mielensä mukaan ja tehdäkseen juopon sielussa ja ruumiissa mitä itsetahtoo.

— Ja nyt saatte mennä kotiin, lopetti Ursula-muori.

— Minä en pane ikinä suuhuni viinaa! huusi Ville.

— Enkä minä! — Enkä minä! — En minä ainakaan! huusi koko lauma kilvassa purkautuessaan Ursula-muorin tuvan ovesta raikkaaseen talvi-ilmaan.

EMMA RAITTIUSPUHUJANA.

Ursula-muori aloitti taas kerran:

Oli hämärä talvi-ilta. Luukas Pietulainen sulki juuri aittansa ovea. Mies, joka oli ollut hänen mukanaan, poistui tietä vetäen perässään kelkkaa, jolla oli säkki. Silloin kuuli Luukas vierestään kirkkaan tytön äänen:

— Isä, viinaako se keittää jyvistä?

Luukas kääntyi säpsähtäen:

— Emmako se... Mitä sinä täältä haet? Mene tiehesi!

Tyttö ei liikahtanut.

— Kuulitko sinä? kysyi Luukas tuimana.

— Kuulin.

— Ei mutta... sitä, kuulitko mitä me puhuimme?

— Kuulin.

— Vietäväkö sinä täällä teet?

— Katson.

— Mitä katsot?

— Kun te annatte jyviä.

Luukas väänsi oven lukkoon, potkaisi tallukkaallaan ja totesi, että ovi oli lukossa. Kääntyi astelemaan tupaa kohti ja sanoi tyttärelleen:

— Köyhille pitää antaa, kuolevat muuten nälkään.

— Niin mutta viinaapa se keittää, koska sanoi.

— Mi-tä sa-noi?

— Sanoi että siitä säkistä tulee 15 litraa, josta isä saa 10 litraa.

— Kuulitko sinä, kakara, sen?

— Kuulin.

— Saat selkääsi!

— Mitä varten?

Luukas oli jo astellut muutaman askeleen ohi tytön, joka oli alkanut tulla hänen jäljessään. Mutta pyörähti nyt ympäri ja sanoi kuiskaten:

— Sinun pitää oppia pitämään suusi kiinni! Pane mieleesi, ettet koskaan virka halaistua sanaa kellekään siitä, mitä kotona näet näitä tällaisia.

Isä tarttui lujasti tytön käsivarteen ja ravistaen siitä tuijotti silmiin. Mutta tyttö, joka näytti olevan 9-vuotias, oli tottunut menettelemään aivan oman mielensä mukaan välittämättä ollenkaan siitä, mitä isä sanoo.

— Opettaja on sanonut, että se on lakia vastaan.

— Mikä?

— Kun keitetään viinaa.

— Mi-itä lakia . . . suupaltti?

— Kieltolakia.

Luukas alkoi hermostua. Retuutti uudestaan tyttöä käsivarresta ja uhkasi:

— Minä annan sulle keppiä!

Emma riuhtaisihe irti, vetäytyi muutaman askeleen ja jatkoi uhitellen:

— Se on syntikin! Opettaja sanoi, että Jumala rankaisee niitä, jotka keittävät ja myyvät ja juovat viinaa.

— En minä keitä, puolustautui isä.

— Onpa isä keittänytkin... ja juonut... ja myynyt.

— Valehtelet, kakara!

Nyt hyökkäsi Luukas päälle, aikoen panna toimeen kurituksen, mutta tytön-letukka livisti tiehensä.

Pahantuulisesti mutisten asteli Luukas tupaan, kätkien aitanavaimen povitaskuun, etteivät palvelijat havaitsisi. Äsken oli hän sytyttänyt tulen kamarin uuniin, sitä nyt kävi katsomaan. Huoneessa ei ollut muuta valoa kuin se, mikä tuli uunista. Luukas istahti tuolille tulen lähettyville ja latasi piipun, tuon tuostakin hermostuneesti mutisten.

Emäntä tuli kamariin. Silloin puhkesi mies puhumaan:

— Naurattaa oikein, ennen kuin sanon. Tyttö siellä minulle lakia lukee. Koulussa oppinut. Opettaja muka neuvonut, ettei viinaa saa keittää eikä myydä.

Nauroi myrkyllisesti. Nousi kiivaasti, asteli pari askelta ja purki sisuaan:

— Ja koulumestariltako sellaiseen pitäisi luvan saada. Sellaisen mestarin minä panen pois viralta! Sen verran valtaa mulla aina on.

Emännän kasvoilla jännittyy levottomuus joka silmänräpäys.

— Mitä sinä nyt puhut? Mitä lakia? Viinastako?

— Viinasta tietysti. Mistäpä muusta. Sehän niillä nyt. Mitä se kellekään kuuluu, paistanko minä oman viljani vai keitänkö?

— Onko sitten koulussa puhuttu, että meillä keitetään viinaa ja myydään? kyseli emäntä tuskallisella jännityksellä.

— Tietäväthän ne sen, eihän sitä ole niin salattukaan, mutta . . .

— . . sus siunatkoon! Mutta ne voivat haastaa sinut käräjiin ja . . . ja kun meillä aina pidetään raamatunselityksetkin, niin mitä luulet pappienkin tästä sanovan?

— Pa-appien! nauroi isäntä. Ne siitä nyt eivät sano yhtään mitään. Pastori ottaa ryypyn itsekin, nuhtelematta, kun silmä välttää. Ja rovasti . . . koska hän on viinasta kieltänyt?

Näki kuitenkin, että asia oli kunnianarka ja Luukas tuijotti takkatulen hämärässä valossa vaimonsa silmiin ikäänkuin omille lohdutustoiveilleen vahvistusta pyytäen.

Emäntä ei antanutkaan itseään odottaa:

— Niin, salassa! Kyllähän ne papitkin sietävät sellaista ystävilleen niin kauan kuin asia pysyy *salassa*. Se on hyvin tietty. Mutta jos sinua ruvetaan syyttämään käräjillä ja tuomitaan, luuletko että ne rohkenevat kättänsä väliin pistää? Ei toki! Kuinka se papeille sopisi, kunniahan siitä kärsisi, jos sellaista

ystävää puoltaisi. Tuskin sulle enää hyvääpäivää sanoisivat.

Vaimon äänessä oli jo pilkkaava värähdys. Hän oli usein pelottanut miestään ja estänyt näistä viinapuuhista.

— Luuletko?

Hän raapi tukkaansa.

— Tietysti.

— Mutta onko se nyt sitten syntikin? Pieni lainrikos se saattaa olla, mutta onko se *synti*? Mitä sinä meinaat? Kun eivät ne papit sitä koskaan selvään sano.

— Tiedä häntä. Kristitylle sanotaan olevan kaikki luvallista, mutta . . .

— Luvallista, äännähti Luukas melkein liikutettuna. *Luvallista* sanotaan olevan, mutta kuitenkin kielletään! Ota siitä sitten selko, mitä saa tehdä, mitä ei. Pastorikin sanoo: »Jumalanviljastahan se viina keitetään» ja hymyilee päälle. Onko se sitten synti, jos minä sitä keitätän ja ryyppään ja vähän myyn . . . pienessärahassa pysyäkseni, hääh?

Äänessä oli jo melkein itkuksi kehittynyt kiukun sävel.

Molemmat säpsähtivät, sillä ovi aukesi ja sisään tuli Emma. Vanhempain suut jäivät kiinni. Tytön kuullen oli mahdoton puhua.

— Oletko lukenut läksysi? kysyi äiti.

— Olen.

— Taidatko sen?

— Taidan.

— Lieneekö varma, epäili isä.

— Koska minä en ole taitanut? kysyi Emma.

— Kun ei ole kuultu.

— Kysykää opettajalta.

Tyttö meni nojaamaan otsaansa muuriin ja hyräili. Luukas-isäntä tupakoi kyynärpäät polvilla tuijottaen tuleen, ja emäntä, seisottuaan vaieten, mietteissään tuleen katsoen, aikoi poistua. Mutta tarttuessaan juuri oveen, pyörähti ja kysyi puolittain epävarmana:

— Onko se opettaja tänäkin päivänä puhunut teille viinasta?

— Pontikastako?

— Mistäs sitten? Eihän nyt muuta viinaa olekaan.

— O—on, Joka päivä siitä puhutaan.

— Totta maar se siitä yölläkin ja unissaan ... sekaantui Luukas mukaan.

— Ja mitä se tänäpäivänäkin sanoi? kyseli emäntä.

— Oli läksynä raamatunlause.

— Mikä?

— »Olkaat raittiit ja valvokaat, teidän vastustajanne perkele kulkee ympäri niinkuin kiljuva jalopeura, etsien kenen hän saisi niellä.»

— Niin ... niinhän se käy, valheen isä, huokasi Luukas.

— Ja se asuu viinassa ... piru, ja menee sisään, kun sitä ryypätään, täytti tytär.

— Älä höpise! nuhteli äiti.

— Asuu piru viinassa! Opettaja on sanonut. Viina onkin pahanhengen keksimä juoma! kiihtyi tytär inttämään. Se asuu väkineen viinassa. Kun ryypätään, menevät pahathenget sisään ja juopot tulevat riivatuiksi.

— Jopa sinä nyt valehtelet! Jumalanviljastahan se on viina tehty ja siitä tulee kiitoksella nauttia. Tuollaisiako se teille opettaa se mestari?

Luukas Pietulainen oli nyt todella loukkaantunut totuuden puolesta. Emäntä oli jäänyt seisomaan kädet ristissä keskilattialle, huojuttamaan ruumistaan miettien, että kumpi näistä nyt on puhdasta oppia.

Tyttö vastasi isäänsä:

— Viinassa asuu pahahenki! Ja se tekee juopon pirulta riivatuksi. Juopot kiroilevat, ja se on synti. Juopot riitelevät, hulluttelevat, tappelevat ja tappavat ja se on synti. Piru niitä riivaa, kun se pääsee sisään viinassa.

Äiti juijotti tyttöön, aivankuin kysyen: mikä tuossa lapsessa puhuu? Luukas nousi seisomaan, ilmeisesti kahden vaiheilla, ärjäistäkö tytölle, että pitää suu kiinni sellaisista, vaiko antautua lähemmin tutkimaan onko se villihenki, joka sen suun kautta puhuu? Mies muisteli omia juopottelujaan. Mitä useampi tapaus tuli mieleen, sitä enempi kävi epävarmaksi. Hän oli niitä, joka ei kadottanut hevillä muistiaan. Sitä vastoin oli Luukas päissään riidanhaluinen. Kun vähänkin silmä välttyi, lauleli jumalattomia, nuoruudenaikaisia renkutuksia juomatove-

rien suureksi riemuksi. Nyt se tyttö sanoi, että se olikin piru, joka yllytti!

Luukas oli näihin saakka käsittänyt, että silloin kuin ihminen on päissään, hyvä Jumala on selin, eikä välitä hänestä sen enempää. Syntinen ihminen saa pölläillä mielensä mukaan, tehdä pilaa Jumalasta ja itsestään, iskeä silmää paholaiselle ja olla olevinaan, ilman ettei siitä pidetä mitään syntirekisteriä. Joskus sattumalta, kun oli oikein räähkänä ollut, itsestäkin näytti kummalta, että miten Jumala tätä tällaista saattoi jättää kirjoihinsa tiliin merkitsemättä. Tuskin Luukas olisi itse ollut sorkkaa kirjaan panematta, jos olisi toinen mies ollut kysymyksessä kuin hän itse.

Mutta silloin tuli aina Lunastaja avuksi. Luukas Pietulainen käsitti vahvan uskonsa vuoksi olevansa niin läheinen tuttu Jumalan kanssa, ettei se suhde voinut mitenkään rikkoutua satunnaisen hutikan vuoksi. Eikä hän sitä asiaa sen enempää ajatellut. Selvittyään yritti taas kääntyä päin Jumalaa, huokaista ja olla olevinaan nöyrä. Ja jollei vain pää ollut kovin kipeä, luulotteli hän ja oli tuntevinaan sellaisissa tapauksissa Jumalan erinäistä, armollista, hymyilevää läsnäoloa.

Mutta nyt tyttö tulee ja selittää, että viinassa asuu piru ... että se menee sisään kun ryyppää! ... Rikeeraa siellä, snnyyttää riidanhalua, pilkkaamisen halua ja yllyttää kaikenlaisiin ylitsekäymisiin. Luukaksen teki mieli väittää vastaan, mutta jokin omituinen tunne yritti sanoa, että älä väitä, kun et tiedä.

Luukas piti suunsa kiinni, paitsi mitä savun ulos-laskemista varten availi, ja mietti.

Emäntä oli jo käynyt tuvassa, mutta palasi taas takaisin ja alkoi tiukata Emmalta:

— Ethän sinä vain ole opettajalle höpissyt mitään?

— Mitä?

— Isän viina-asioista?

— Onpa isä myynytkin!

— Ää-lä si-nä va-valehtele! Mikä tuon kakaran on riivannut? tuskaantui Luukas.

— En minä ymmärrä, ilmoitti emäntä.

Emma nauroi-kilisti mitä kirkkaimmalla tuulella:

— Kuinka riivannut? Isä on myynyt.

Nyt emäntä tarttui lujasti tytön käsikynkkään.

— ... tuki, tuki suus! sähisi.

— Koko maailmalle huutaa, totesi Luukas ja katsoi tupaan, oliko kuuntelijoita. Mutta siellä kehräsi kituvan takkatulen valossa vain puolikuuro piika. Rauhoittuneena pani isäntä oven kiinni.

— Mi-mitä? tutki Emma tiukkana äidin hätyytyksiä. — Eikö se ole tosi?

— Ei! ärjyi äiti.

— No on! Tyttö löi nyrkkiä pivoonsa.

— Ja sinä olet sanonut opettajalle? tutki Luukas.

— En olekaan.

Helpotuksen huokaus pääsi vanhemmilta. Luukaksen saavutti iloinen tunneaalto. Sytytettyään tulta lamppuun, kutsui hän Emman luokseen ja sanoi, näyttäen sadan markan seteliä:

— Tiedätkö mitä tämä on?
— Rahaa. Sata markkaa.
— Minä annan sen sulle.
— Mitä minä sillä?
— No saat vain.
— Oikeinko omaksi? Mitä varten?
— Että pidät suus kiinni.

Emman silmissä oli jo välähtänyt iloinen välke. Mutta nyt hän kysyi epäillen:

— Siitäkö viinasta?
— Siitä.

Tyttö pani rahan pöydälle eikä puhunut mitään, käänsi vain selkänsä.

— Etkö sinä huolikaan, häh?

Emma seisoi selin isäänsä ja mutisi:

— Mutta kun viinassa on piru.
— Pii-ru, matki Luukas. — Joutavia.
— Opettaja sanoo.
— Oo-opettaja, matki isä. — Mutta eipä pastorikaan niin sano, eikä rovasti.
— Ja tottahan ne paremmin tietävät, missä piru asuu, lisäsi emäntä helpottuneena.

Tyttö näytti olevan ymmällä.

Luukas työnsi satamarkkasta pöydällä.

— Ota nyt tuo. Mutta pidä suus kiinni viinasta.

Emma katseli taas seteliä ja silmistä näkyi, että sisässä taisteli kaksi mahtia. Hän kysyi:

— Mutta mitä se sitten on kun ollaan juovuksissa?

Luukas yritti selittämään:

— No se... se on nyt vain sellaista... ollaan vähän iloisella päällä.

— Vai iloisella!... kun riidellään ja tapellaan ja murhia tehdään.

— Kun liikaa ryypätään, laimensi Luukas.

— Mitä liikaa? Ettäkö tulee sisään vain vähemmän pahojahenkiä?

— Aivanpa sinä niiden pahojenhenkien kanssa. Jätä nyt ne.

— Mutta kun viinassa *on niitä!* Ja juoppojen miesten sisässä on viinamatoja.

Emäntä naurahti.

— Niitä on ja ne sitä viinaa tahtovatkin.

— Ei siellä mitään matoja oo, jurautti Luukas. — Sanovat vain viinamadoiksi, kun tekee mieli viinaa.

— Onko isälläkin viinamatoja?

Luukas naurahti ja emäntä sanoi puolileikillä, puolikiusalla:

— Vähänkö vain!

— No en minä nyt niin kovin... maistan silloin tällöin kun sattuu.

— Juotpahan... ja sen keittämisen kanssa aina... Ja mihinkähän niillä rahoilla sitten jos saa sielullensa vahingon.

Emäntä oli istunut ja parsi sukkaa.

— Joko sinäkin?

— Mitä?

— Siihen opettajan uskoon, että pyrkiä maal-

lisilla hyvillä töillä tekemään tarpeettomaksi koko lunastustyön?

— En minä sitäkään. Mutta minusta tuntuu surkealta. Tupaan Emma, siitä!

Emma meni vastahakoisesti.

— Surkealta, että täytyy niitä hommia omalta lapselta peittää ja yrittää häntä lahjoa pitämään suunsa kiini.

— Mitä se sitten — satamarkkanen omalle mukulalle ... että ahkerammin lukis.

— Et sinä sitä sen tähden, tytön suuta sinä tahdot tukkia viinasta. Oletko varma, ettei sinua houkuttele tähän valheenisä?

— E-e-ei houkuttele, niin vahva usko mulla toki on.

Vaimo katsoi tiukasti silmään miestään, jonka katse kävi pakenevaksi ja luihuksi.

Tuvasta oli jo hetkisen kuulunut Emman äänekäs läksyluku. Yht'äkkia alkoi koulutapaan kimakalla äänellä kuulua:

— 'Ol-kaat rait-tiit jaa valvokaat, tei-dän vastus-ta-janne perk-e-le kul-kee ym-pä-ri niin kuin kil-ju-va ja-lo-peu-ra, et-si-en ke-nen hän saisni-ellä!»

Molemmat vanhemmat kuuntelivat ääneti.

Vihdoin äänsi vaimo:

— Ajattelin ... kuka sen tietää ... Sanassahan sanotaan, että lasten ja imeväisten suusta pitää sinun kuulla tuomiosi.

— Mutta kun ei pastorikaan ole yhtään kertaa

sanonut, että viinassa on piru, äänsi Luukas melkein itkuäänellä.

— Vaikka ei... Mutta minä tätä vain siitä, että kyllä kai se paha on ja synti ja väärin, kun pitää omalta lapselta salata. Ei hyvää työtä tarvitse salata.

— Sinä meinaat sitten jotta...,

— Minä meinaan, jotta se viinankeittäminen pitää lopettaa, jotta kehtaa tässä ihmisten edessä silmitellä eikä tarvitse sydämen olla aina lenteellä ja korvien panna vaih, vaih... jotta koska ihmiset rupiavat huutamaan ja koska poliisi tulee.

— Mutta kun sille taas tuli annettua, kiemurteli Luukas.

— Pitäköön ja myyköön itse, maksakoon jyvät.

— Niin mutta... on omakin viina niin vähissä ja aina sitä tarvitsee.

— Eipä ne kaikki tarvitse. Sinäkin olet sellainen lörppä kun ryyppäät. Nolottelet vielä, puhut joutavia.

— Mi-tä joutavia? Kyllä minä taas puheeni vastaan.

— Mutta jos se piru saa oikein tilan sydämessäsi...

— Uskotko sinäkin sitten tuon tytön höpinöitä, että se viinassa menee sisään?

— Miten lienee. Tuntuu melkein kun ajattelee oikein, että siinä on perää.

— Jottako luulet, että pontikkaryypyssä menee sieluun se vanha?

— Niin. Ei suinkaan se nyt mahda joka

ryypyssä, mutta kuka sen tietää, *missä* ryypyssä. Ja se on pahin. Ajattele nyt tätä naapurin Salamoniakin viime viikolla. Aloksesta alkaa lyödä emäntää ja lopuksi ajaa väkensä kankaalle. Se oli aivan niinkuin pirulta riivattu.

— Mutta enhän minä nyt sillä lailla?

— Kuka sen tietää milloin saa sinutkin sillä lailla valtoihinsa.

— Pahahenkikö?

— Niin, viinan kautta.

Oltiin ääneti. Emäntä parsi sukkaa ja Luukas tupakoi. Äänettömyyden katkaisi vihdoin mies:

— Olkoon sitten, en minä tahdo, tulen minä ilmankin toimeen.

Nousi ja kutsui Emman.

— Tuossa on tuo raha. Ota, kun isä antaa.

Tyttö katsoi kysyvänä. Luukas selitti:

— Minä en enää keitätä, enkä myy, enkä ryyppää viinaa. Saat tuon rahan siitä muistoksi.

Lapsi kavahti isänsä kaulaan.

Huoneessa tuntui kuin olisi jotain tapahtunut. Painostava mieliala haihtui itsestään, ja perheen jäsenet pääsivät kiinni iloiseen rupatukseen.

URSULA-MUORI SAA ITSELLEEN TYTÖN.

Eräänä talvipäivänä, kun lapset olivat olleet ulkona välitunnilla ja Ursula-muori vain siunaaman ajaksi pistäytynyt naapurimökillä, oli sattunut ikävä tapaus. Mäkisyrjän suutarin pieni 7-vuotias Liinu oli ensi päiviä ollut koulussa. Lapsella oli hyvin huono koti. Isä ryyppäsi kaiken, mitä ihosta irti pääsi. Äiti koetti ansaita kehruulla y. m. pikkuaskareilla, minkä suinkin ennätti, voidakseen pitää leivässä 4 lastaan ja itsensä. Liinun koulutuskin oli jäänyt näin myöhälle siksi, että äidin täytyi käyttää vikkeläkielistä lasta asiatyttönään. Liinu oli saanut 5-vuotiaasta juosta yksin pitkät ja usein pimeät kylämatkat, äidin asioilla. Näillä matkoillaan täytyi Liinun tottua muodostamaan hyvin monista asioista omatakeinen mielipiteensä. Hän joutui usein sellaisiin kokemuksiin, joista ei äiti ollut tullut hänelle koskaan puhuneeksi.

Niinpä joutui hän ihmisten uteliaan kyselyn alaiseksi. Heille oli hupaista puhutella tuota pienikokoista, teräväsilmäistä, nokkelaa tyttöä, joka vastasi joka kysymykseen yksinkertaisen lapsellisella suoruudella. Kyselyt muuttuivat pian kierfokyselyiksi.

Ihmisiä huvitti kiertää tyttö ja saada hänet solmituksi tai juoksutetuksi umpikujaan. Ne menettelivät hänen kanssaan kuin koiranpenikan, jota jokainen narraa. Tyttö oppi pian suhtautumaan ihmisiin tämän mukaan. Hän joutui vaistomaisesti, aivan kuin sattumalta, aluksi valehtelemaan pikkuisen. Innostui siihen. Oli hauskaa pistää härnääjälle pieni valhe — aivan samoin kuin koiranpenikka koettelee hampaillaan aluksi leikkien härnääjän housunlahetta, hairatakseen myöhemmin vihollisen lailla.

Mutta niin vain Liinu oppi valehtelemaan. Ja kun kotona oli ruokaa yhä niukemmalta, isä oli yhä enempi retkillään ja aina kun sattui kotosalle löi äitiä, ja äiti kävi yhä katkerammaksi lapsille ja koko maailmalle — tottui Liinu käsittämään elämää muussakin suhteessa aivan kuin koiranpenikka. Missä hän näki leivänpalan, hän korjasi sen taskuunsa, vaikka se olisi ollutkin talollisten lasten voileipä. Missä tapasi luun, kujalla tai tuvan pöytälaatikossa, hän otti sen. Edellisen hän vei äidin luukasaan, äiti kun keräsi luita kauppiaalle, mutta sen pöytälaatikkoluun hän vei pöytälaatikkoon kotona.. Eikä äidillä ollut aikaa tutkia sellaisten alkuperää. Lihannokare kuivetussa luussa oli rikkaille vähäpätöinen asia, ajatteli hän aina, katkeralla mielellä kalutessaan vähälihaista luuta. Kuka lie tuollaisenkin kehdannut lapselle antaa? Lapsi taas oli kiitollinen vähemmästäkin. Hän yleensä otti, mitä sai ja iloitsi kaikesta.

Mutta ihmiset alkoivat huomata, että hän varasteli. Ja sitten rupesivat he lasta haukkumaan. Ensin

sävyisämmin, sitten ankarammin. Liinun täytyi ruveta puolustautumaan. Se sanailu ja valhe, mitä ennen oli harjoitellut leikkien, kävi nyt tarpeelliseksi itsepuolustukseen. Liinu oppi käyttämään kieltään ja hampaitaan.

Tämä Liinu oli nyt tullut myöskin Ursula-muorin kouluun kesken lukukautta. Toiset oppilaat, poikkeuksetta, katsoivat häntä ylön. He erottautuivat hänestä niin, että Liinu jäi aivan yksin ja havaitsi toisten silmäilevän itseään pilkaten ja vihamielisesti. Vihdoin ne rupesivat häntä nimittelemään, haukkumaan ja heittelemään lumipalloilla.

Liinu koki aluksi puolustautua, mutta päällekarkaajat tulivat niin yltäisiksi ja ylivoimaisiksi, että Liinu pian ahdistettiin eteisenloukkoon, mukiloitiin kuhmuihin ja saatiin itkemään.

Juuri silloin tuli Ursula-muori kotiin. Hän tapasi lauman hätyyttämässä Liinua ja huutamassa, aivan kuin olisi suurikin roisto saatu kiinni.

Ursula-muori hajoitti pian joukon, pelasti Liinun heidän käsistään, käski kaikki sisään. Talutti kädestä Liinun viereensä istumaan, rauhoitti hänen hillitöntä orvon itkuaan, pyyhki kyyneleet omalla nenäliinallaan. Muut oppilaat katsoivat jännitettyinä, hämmästyneinä ja osittain kateellisina ja kysyvinä, että minkä tähden tuota pahantapaista, varasta ja valehtelija-tyttöä nyt noin hyvitellään?

Saatuaan kaikki paikoilleen ja järjestykseen rupesi Ursula-muori ottamaan selkoa, minkä vuoksi lapset olivat joutuneet niin yksimielisesti hyökkää-

mään Liinun päälle. Muorin ei tarvinnut pitkälle kyselläkään, kun lapset jo kävivät hyvin vaiteliaiksi. Heillä ei todellisuudessa ollut mitään muuta syytä kuin Liinusta kulkeva *yleinen maine*, että hän varastaa ja valehtelee ja että hän on sellaisesta ja sellaisesta kodista. Ja kun olivat jokainen nähneet ja kuulleet kodeissaan sitä sanottavan Liinulle, oli tuntunut aivan kuin heidänkin *pitäisi* samaa sanoa Liinulle — hänen opastamisekseen oikealle tielle, jota he itse kulkea-nuputtelivat, muka.

Mutta kun he tätä tarkoitusperäänsä nyt yrittivät selittää, tuntui heti alusta hyvin vaikealta sitä sanoa muorille, vaikka se äsken oli ajatuksissa tuntunut niin luonnolliselta ja oikealta. Useita näet alkoi hävettää ja tuntua sille, että joukko oli yrittänyt tässä olla olevinaan ja että Ursula-muori tuossa nyt piti tarkastusta ja katsoi sydämiin aivan kuin Jumala. Ja siellä, pienissä sydämissä, heräsi suuri levottomuus, sillä Liinun hätyyttämisen todellinen tarkoitus alkoi pyrkiä melkein jo omallekin silmälle näkymään, saatikka sitten Ursula-muorin silmälle, joka katsoi aivan niin kuin he luulivat Jumalansilmän katsovan.

Niin jouduttiin pian siihen tilaan, että vastaukset olivat yhä hiljaisempia ja koko lauma odotti muorin ankaraa tuomiota ja nuhdetta aivan kuin syylliset konsanaan.

Liinu istui muorin vieressä ja oli hyvin hiljainen ja totinen.

Lopetettuaan kyselynsä sanoi Ursula-muori:

— Te olette, lapsikullat, tehneet Liinulle suurta vääryyttä.

Lapset katsahtivat ujosti muoriin, mutta Liinu avasi silmänsä suuriksi ja loi ne häneen kysyvinä, aivan kuin olisi tahtonut sanoa:

— Todellako?

— Suurta vääryyttä, toisti muori. Sillä hän ei ole *teille* tehnyt tänään mitään pahaa.

Lasten silmät välttivät muorin silmää, ja niiden pakenevasta ilmeestä saattoi lukea: — Ei todellakaan!

Mutta Liinu katsoi vuorotellen muoria ja lapsia, silmissä hieman hämmästynyt, tutkiva, kysyvä ilme:

— Eikö todellakaan?

— Ja nyt minä kerron teille pienen tarinan, joka voi tässäkin suhteessa opettaa jotakin.

Lapset nostivat päitään. He katsoivat Liinua, joka oli unhottanut itsensä katsomaan vieressään istuvan Ursula-muorin kasvoihin niin, ettei huomannut mitään, mitä ympärillä tapahtui.

Ursula-muori aloitti:

Kerran vaelteli kuningas Alkoholi taasen, kuten niin usein ennen, maita ja mantereita etsien kenen hän saisi valtaansa. Hän saapui erääseen kyläkuntaan, missä oli taloja, torppia ja töllejä. Kävi kautta jokaisen asunnon tutkien, missä olisi mahdollisuuksia pysähtyä pitempiaikaista ihmisvalloitustyötä varten.

Niin astui hän kaupunki-matkamiehen muodossa lähellä maantietä olevaan taloon, jossa ulos-

päin näytti olevan rikkautta ja hyvinvointia. Hän oli jostakin syystä saanut päähänsä sen ajatuksen, että täällä otetaan häntä vastaan mielihyvin ja sanotaan tervetulleeksi. Sen vuoksi otti hän luontonsa mukaisen röyhkeän muodon päällensä, kävi suoraa päätä istumaan pöydänpäähän, pani polven toisen päälle, sysäsi lakin kallelleen, sylki tupakkasylkeä lattiaan ja sanoi korkein, härnäävin äänin:

— Hoi akat, laittakaa kahvia että me saamme isännän kanssa plöröt!

Mutta akat rupesivat hänelle puhumaan vihaisesti ja hakivat isännän katsomaan tätä kutsumatonta kahvinkeitättäjää. Isäntä tuli, ja se olikin nuori mies, jonka silmistä heti näki, ettei tällä kaupunkimiehellä ollut häneltä hyvää odotettavana. Nuori isäntä meni hänen luokseen, tarttui rintapieleen ja talutti ulos, kieltäen samalla, ettei saa enää koskaan tulla.

Kuningas Alkoholi joutui nyt nuivulle-nenin. Hän lähti, pullo povessaan, naapuristoon ja osuikin pian erään köyhän mökin luokse ja pysähtyi hetkiseksi ulkopuolelle vakoilemaan, mitä sieltä sisältä kuuluisi. Eikä ollutkaan aikaa, kun hän jo kuuli, miten akka ja mies toruivat keskenään. Akka huusi miehelle, ettei koko pitäjässä ole niin kelvotonta miestä kuin hänen miehensä, jonka mukulain ja akan pitää aina nähdä nälkää. Mies taasen sanoi, säestäen sanojaan kirouksilla, että hän ansaitsee enempi kuin moni muu mies, mutta kun on niin kelvoton akka ja paljon mukuloita, niin niitä ei jaksa elättää kaksikaan miestä.

Niin riideltiin. Koko riidasta saattoi kuitenkin kuulla, että mies oli perin kunnollinen ja ahkera suutari ja akka samoin koetti täyttää perheenäidin velvollisuudet. Mutta kun perhe oli suuri ja aika kovin kallis, ei mikään riittänyt. Kun ei ollut tässä köyhyyden kovuudessa muutakaan helpoituskeinoa, puhkesi katkeruus riitana ja torana, kun siitä tuntui paatuneille sydämille olevan hieman huojennusta.

Kuullessaan tätä riitaa alkoi kaupunkimatkamieheksi pukeutunut kuningas Alkoholi hymyillä, hänen huulensa sinertää ja silmänsä punertaa.

Eikä viipynyt kauvan ennenkuin mies tuli mökistä ulos vihaisena hengittämään raitista ilmaa.

Silloin tervehti kaupunkimatkamies häntä nurkan takana. Tarjosi viinapulloa ja sanoi:

— Ryyppää kiusalla, kun sulla on noin paha akka. Ryyppää aikalailla, niin on köyhänäkin vähän hauskempi.

Silloin suutarin suu meni myrkylliseen hymyyn:

— Kylläpä sinä tulit oikeaan aikaan. Minä juon! Tahdon tulla juovuksiin, että akka näkee, ketä ja kuinka hyvää meistä hän on haukkunut selvänä. Haukkukoon nyt juovuksissa.

Ja niin sai suutari pullon. Kaupunkimatkamies katosi, mutta suutari joi.

Eikä hän enää lakannutkaan. Hän rupesi juomaan niin, ettei enää kyennyt edes itseään kunnolla elättämään, saatikka vaimoaan ja lapsiaan.

Mutta puute, kurjuus ja riita asettuivat nyt

asumaan suutarin mökissä vasituisina vieraina. Siitä seurasi, että viattomat lapset, jotka ennen olivat saaneet ruokansa kotona isän ansiosta ja äidin keittämästä, saivat nyt lukuisia kertoja mennä makuulle iltaisin nälkäisin vatsoin. Ei auttanut mikään muu kuin lähteä kerjuulle.

Mutta ihmiset olivat kerjäläisille vihaisia. He panettelivat lapsille vanhempien huonoutta ja isän juoppoutta ja ajoivat monesta ovesta nälkäisinä pihalle — lapset vanhempain syntien vuoksi.

Isä joi yhä milloin vain suinkin sai. Äiti pensistyi, lamaantui ja katkeroittui. Koti tuli niin ikäväksi, etteivät lapset juuri sinne enää ollenkaan halunneet. Kävivät vain silloin tällöin katsomassa, että onko se yhtään parannut.

Näiden pikkuisten lasten täytyi siis kaikesta huolimatta oppia elättämään itsensä neljän-viiden vuoden vanhasta. Kiertää kyliä, kuulla kovia sanoja ja pahoja sanoja. Joutua härnättäväksi ja naurettavaksi. Oppia näkemään kaikki ihmiset pahantahtoisina. Ei koskaan kuulla ystävällistä sanaa, ei koskaan saada lämpöisesti hymyilevää silmäystä. He saivat oppia maailmaa tuntemaan vain pahalta puolelta. Se ei koskaan kääntänyt heille parempaa sivuaan.

Niin he elivät kuin varjossa. Heidän käsityksensä ihmisistä muodostui nurjaksi. He eivät oppineet rakastamaan ketään, kun ei heitä kukaan rakastanut.

Nyt kääntyi kaikkien huomio Liinuun. Hän oli alkanut itkeä niin valtaavasti tyrskien, että Ursula-

muorin täytyi lopettaa kertomuksensa. Hän kallisti itkevän tytön nojaamaan syliinsä, silitti hänen takkuista, hoitamatonta tukkaansa ja puhutteli viihdytellen.

Ursula-muori katsoi yli luokan. Näki, miten jotkut tytöt jo vuodattivat myöskin kyyneleitä ja pojat olivat ankaran totisia. Hän nyökäytti päätään lapsille, ja nämä ymmärsivät, että hän tahtoo sanoa:

— Aivan niin.

Sitte hän kysyi:

— Tahtooko teistä joku vielä pahoin kohdella Liinua?

Kaikki nostivat yht'aikaa kätensä ja huusivat:

— Ei!

Ja moni yhtyi huutoon katuvin äänin.

— Niin, sanoi Ursula-muori, minä toivon, että pidätte sananne, ettei minun tarvitse tästä enää toista kertaa muistuttaa. Mutta nyt minä samalla ilmoitan teille, että Liinu on tästä lähin Ursula-muorin tyttö, jos Liinu suostuu. Suostutko?

Liinu oli hellittänyt itkunsa. Hän katsoi ylös Ursula-muorin ystävällisiin, kauniisiin silmiin aivan kuin yhä vielä epäillen, onko kaikki totta, vai untako. Hän näytti kuitenkin saavan iloisen vakuutuksen siitä, että kysymyksessä on vakava tosi. Lapsi kallistui uudelleen Ursula-muorin rintaa vasten ja kuiskasi:

— Suostun.

— No niin, virkkoi Ursulamuori korkealla äänellä. — Tämä tarina on nyt lopussa ja me jatkamme lukemista siitä, mihin ennen välituntia päätettiin.

Liinu tarttui terävästi kirjaan.

Hän oli kokenut jotakin, joka ennestään oli hänelle vierasta. Elämän aurinkopuoli oli vilauttanut koviakokeneelle tyttöselle ja antanut hänelle aavistuksen elämän kauneudesta.

Liinu tahtoi nyt oppia lukemaan.

MYRKYISTÄ, PUOSKAROIMISESTA, TIPOISTA, ÄIDEISTÄ JA LAPSUKAISISTA.

— Kun eräällä kerralla kerroin teille, — aloitti Ursula-muori, — siitä, kuinka se itämaalainen heimoruhtinas ja neekerikokki joutuivat kuningas Alkoholin ensi uhreiksi, havaitsin teidän kyselyistänne, ett'ette vielä päässeet oikein selville, mikä on kuningas Alkoholi ja millä lailla hän valloittaa. Sen vuoksi aion nyt kertoa siitä.

Luonnossa kaikkialla on lukemattomia erilaisia myrkkyjä. Niistä ovat toiset lievempiä, toiset väkevämpiä, mutta kaikki ovat sellaisia, että ne tappavat ihmisen, kun vain riittävän suuri annos tulee vereen. Useilla myrkyillä on sellainen ominaisuus, että kun ihminen tai eläin saa niitä pienin annoksin sisäänsä, ne pyörryttävät ja huumaavat. Se tahtoo sanoa, niiltä tulee juovuksiin. Enimmin täällä käytettyjä myrkkyjä ovat *nikotini*, jota on tupakassa, ja *alkoholi*, jota on viinassa, viineissä, oluessa y. m. väkijuomissa.

Nikotiini, jota on kaikessa tupakassa, vaikuttaa sellaiseen ihmiseen, joka ei ole tottunut tupakkaan, hyvin tehokkaasti. Esim. pieni poika, joka ei ole

ennen tupakoinut, saa yhdestä tupakkapiipullisesta niin ankaran myrkytyksen, että hän oksentaa, ei jaksa pysyä jaloillaan ja luulee kuolevansa. Mutta kun on yleinen mieletön tapa tupakoida, totuttelevat poikaparat itseään tähän myrkkyyn niin urhollisesti, että voivat sitä vihdoin kestää sairastumatta ja pyörtymättä.

Silti ei nikotinimyrkyn vahingollinen vaikutus ole loppunut, vaikka sitä tottumuksesta voi pyörtymättä sietää. Tottumus saa aikaan sen, että ahkera tupakoitsija ei tule ilman tupakkaa toimeen. Hänen elimistönsä myrkytyksestä johtuu, että ihminen lamautuu ja tuntee hiukaisevaa näläntapaista tunnetta, ellei aina saa tupakansavua suuhunsa ja keuhkoihinsa. Nämä tällaiset ovat siis myrkyttäneet itsensä siihen määrään, että heistä on tullut tupakan auttamattomia orjia. Ajan pitkään saavat useat sellaiset vatsakatarrin, joka usein parantumattomana kiduttaa tupakanorjaa. Vatsakatarrin avuksi tulevat perässä muut taudit, kuten keuhkotauti, munuaistauti, aivohäiriöt, näivetystauti, lakkaamaton yskä, y. m.

Tämä tautien lukematon lauma johtaa useimmiten alkuunlähtösyynsä tupakkamyrkytyksestä. Mutta kun lääkärit, joista monet ovat auttamattomia tupakanorjia, eivät voi ajan ja ammatillisen harrastuksen puutteessa tutkia näiden lukuisten tautien syitä, jää tupakka sytyttämättä. Se saa vaikutuksiltaan tuntemattomana levittää tautia ja kuolemaa, loistavan ja tieteellisestä opistaan ylpeilevän lääkärikuntamme

vartioidessa ja kirjoittaessa parannuskeinoiksi sprii- ja tippareseptejä.

Te tunnette nyt kaikki, miten onnellisilta miehet näyttävät polttaessaan tupakkaa. Tämä onnellisuus johtuu myrkystä, jota jokaisessa savuimaisussa levenee suuhun, keuhkoihin ja vereen. Tämä onnellisuudentunto johtuu siitä, että sielu on joutunut jokapäiväisten ahertelujen, työkiireen ja innostuksen lomassa saamaan lepohetken. Tupakka, näetten, nukuttaa sielua. Tupakan palaessa kiirekin työ usein saa hellittää, omatunto lakkaa ainaisesta ihmisen tekojen arvostelemisesta, tupakanpolttaja uneksii. Hän on siis myöskin niin henkisesti sairas, ettei hän jaksa älyllisesti arvostella alentavan orjuutensa henkilökohtaista ja yhteiskunnallista syvyyttä.

Mutta vielä paljon valtavampi, tuhoisampi ja ihmisyyttä polkevampi on se orjuus, jossa alkoholimyrkytyksen pimeä harhakäsitys ihmisiä pitää. Se on kaikista nautinnoista alentavin ja ihmistä häpäisevin orjuus. Juuri siksi nimitetäänkin alhokolimyrkkyä *kuningas-Alkoholiksi.*

Mekin saatamme nyt siis puhua »kuningas Alkoholista» niin kuin ajattelevasta olennosta, pahasta tontusta tai muusta sellaisesta.

Kuningas Alkoholista on aikojen kuluessa ollut hyvin erilaisia käsityksiä. Kauan, kauan aikaa sitten luulivat tiedemiehet, että viina olisi »elämänvettä», jota nautittuaan ei koskaan kuole. Mutta kun ahkerimmat juopot alkoivat kuolla, havaittiin, että tietäjät olivatkin erehtyneet tahi vetäneet ihmi-

siä nenästä. Vielä meidän päivinämme on suuri osa ihmisiä ja lääkäreitäkin siinä luulossa, että alkoholi on erinomaista parannuslääkettä, jota sopii käyttää missä taudissa tahansa. Sellainen usko on hyvin yleinen, että lääkäri, joka ei kirjoita alkoholipitoisia lääkkeitä, ei kelpaa mihinkään. Ja kun lääkärit elävät resepteistä, joille harhauskossa vaeltavat ihmiset panevat suurta arvoa, saadakseen alkoholilääkkeitä, käy kauppa kahdenpuoliseksi tyydytykseksi.

Koko tämä yksi aikakautemme kaikkein merkillisimmistä harhauskoista perustuu vain ikivanhoihin tottumuksiin. Se ei ole mitään muuta kuin muinaisen puoskaroimisen pukemista ajanmukaisiin tieteen muka tutkimiin tamineisiin. Melkein kaikki, luulenpa todellakin, että *kaikki* todelliset tiedemiehet, ovat jo aikoja sitten kieltäneet alkoholin keskeisen merkityksen ihmelääkkeenä. Useat käyttävät sitä vain erikoistapauksissa. Hyvin monet etevimmät lääkärit ovat nyt jo sillä kannalla, että alkoholi on kerran häviävä jokseenkin tarkkaan lääkärien reseptikirjasta.

Tämä nyt, lapsikullat, alkoholilääkkeistä. Olen niistä kertonut niin paljon sen vuoksi, että osaisitte aikanaan olla varuillanne, kun teille pienen vilustuksen tahi muun pikkutaudin sattuessa tarjotaan lääkkeitä, joissa on alkoholia. Melkein jokaisen kodissa on äidin kaapissa kasa pieniä apteekkipulloja. Useimmiten ne ovat tyhjiä. Sillä aina silloin, kun ne täytetään apteekissa käydessä, on perheessä tavallisesti pienempää tai suurempaa pahoinvointia niin että

pullot lääkitään pian tyhjiksi. Noissa pulloissa on hoffmanintippoja, sydänalustatippoja ja satoja muita. Ne eivät ole muuta kuin lukuisilla erinimillä kulkevia alkoholitippoja, joita on ihmisten maun ja eksytystarpeen vuoksi maustettu ja värjätty.

Lapsia nuo tipat ja niiden mukana kuningas Alkoholin ensimmäiset hyökkäyspatrullit lähenevät tavallisesti ensi kertoja sokeripalasissa tai veteen tiputettuina ja laimennettuina. Ensikerroilla menee tuohon inhoittavaan makuun tottumattoman lapsen suu väärään. — Se on pahaa! kirkuu lapsi. Mutta rohtojen antaja vakuuttaa, että: — Se on hyvää! Etkö tunne jo, miten se alkaa maistua? Anna nyt peitetään hyvin. Nuku siellä sitten, niin lapsi tulee terveeksi kohta.

Ja lapsi alkaa kuvitella, että hän on nyt saanut *hyvää* lääkettä, joka *ehdottomasti* parantaa. Hänen verensä alkaa kiihkeämmin virrata alkoholin ja paksun peiton vaikutuksesta. Koko olemus kääriytyy uupumuksen suloiseen verhoon. Äiti tulee katsomaan kuinka rakas voi. — Oletko vielä sairas? — En. — Onko pikullani lämmin? — On — Otatko vielä lääkettä? — Otan.

Pieni, joka makaa paksun peiton alla, on kuumasta ja lääkkeestä ja pienestä vilustuksesta huumautunut. Hänellä on mukava olla. Äiti tuo vielä kylmyydentippoja, panee muutaman tipan vesilusikkaan, sen lapsen suuhun ja sokeripalan päälle. Uudestaan paksuihin peittoihin.

Lapsukainen hikoilee ensimmäisessä humalassaan.

Nukkuessa siunattu raitis luonto vie pois pienen humalan ja pienen vilustuskuumeen. Virkistynyt pienokainen nousee lattialle.

— Onko lapsi nyt terve? kysyy äiti.

— On. Mutta antakaa vielä sokeria ja tippoja!

— Ei nyt enää, estelee äiti.

— Antakaa vain, ne ovat *hyviä!*

Pienessä pipanassa on kuningas Alkoholin etujoukko tehnyt valloituksen. Äitikulta rakastaa lastaan, mutta hän ei tunne kuningas Alkoholin viekkaita juonia. Taikamaisen tippa-uskon vallassa on hän lähtenyt opastamaan ihmiskunnan suurinta vihollista, alkoholipisaraa — oman lapsensa vereen. Siellä se juurtuu, vesoo ja kasvaa kuin rikkaruoho nisupellossa.

SISÄLTÖ.

1. Aluksi hieman Ursula-muorista 5
2. Kuinka heimoruhtinas ja neekerikokki joutuivat kuningas Alkoholin uhreiksi 11
3. Pienen Hannun ensi taistelu 24
4. Emma raittiuspuhujana 31
5. Ursula-muori saa itselleen työn 45
6. Myrkyistä, puoskaroimisesta, tipoista, äideistä ja lapsukaisista 55

Santeri Alkion Kootut Teokset.

Santeri Alkion Koottuihin teoksiin sisältyy kokonainen aartehisto taiteellista kulttuuri- ja kansanelämänkuvausta. Ne kohoavat niistä lähteistä, joista kansamme on saanut terveimmän elinvoimansa, niissä näkee kansamme itsensä sellaisena kuin se todellisuudessa on. Samalla ne viittovat tietä uusia, korkeampia päämääriä kohti.

Santeri Alkion Kootut Teokset ilmestyvät kustannuksellamme 13:na osana jakaantuen seuraavasti:

I. **Teerelän perhe.**
II. **Eeva. Oja-Pappalan joulu. Salliman oikkuja.**
III. **Aikamme kuvia. Kylistä, kodeista ja vainioilta.**
IV. **Mennyt. Palvelusväkeä.**
V. **Puukkojunkkarit.**
VI. **Murtavia voimia.**
VII. **Muistojen komeroista. Syteen taikka saveen.**
VIII. **Jaakko Jaakonpoika. Tienhaarassa.**
IX. **Uusi aika.**
X. **Nuorisoseurakirja.**
XI. **Patriarkka.**
XII. **Yhteiskunnallista ja valtiollista.**
XIII. **Nuoriso ja elämä.**

Koko sarja kangaskansissa 360 mk.

KEISARIRIKOS. Santeri Alkion viime teos, poliittinen romaani 1890-luvulta. — 30:—, sid. kangaskansiin 40:—.

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

Hinta 6 mk.

Suom. kaunok. 1
Alkio